

УДК 929.732 (440.248)

**ВПЛИВ АНГАЛЬТСЬКО-РОСІЙСЬКИХ ДИНАСТИЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ
НА ІСТОРІЮ УКРАЇНИ
(ДО 800-РІЧЧА АНГАЛЬТСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ)**

Ганкевич В. Ю.

*Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського, м. Сімферополь, Україна
E-mail: prgankiewiczw@yandex.ru*

Стаття присвячена багаторічним династичним зв'язкам правлячих домів Ангальта (Асканії) та Росії (Романови). Проаналізовані джерела та література за темою. Основна увага приділяється часу з XVIII до першої половини XIX століття. Окрім чисто династичного сюжету, розглядаються питання взаємного міждержавного нагородження монархів та сановників, встановлення дипломатичних відносин, впливу цих зв'язків на військові та соціально-економічний розвиток України. З цією тематикою пов'язана історія створення та розвитку ангальтської колонії в Таврійській губернії, яка пізніше стала всесвітньо відомим заповідником Асканія-Нова

Ключові слова: Асканія-Нова, Ангальт.

Маленька німецька держава Ангальт протягом складної історії Європи загалом грала свою особливу роль. Його правителі належали до одного із найстаріших домів Германії – Асканіям. Але найбільш відомими династичними зв'язками ангальтських князів та герцогів були контакти із імператорським домом Романових.

Важливим аспектом цих зв'язків було те, що вони безпосередньо впливали на карколомні події в історії України. В багатьох випадках вони стали визначальними, або такими, що формували історичний вигляд регіону.

Безпосередньо визначеному аспекту та масштабу проблеми увага ще не приділялася. Однак, окремі наукові публікації, зрозуміло, зустрічаються. Вони суттєво допомагають процесу реконструкції ролі представників Асканіїв в історії України. Серед таких вчених необхідно відзначити праці Д. М. Бантиш-Каменського, Ф. Б. Хавкинса, Й. Ф. Рельхерта, О. О. Васильчикова, В. О. Більбасова, П. К. Козлова и В. Е. Фальц-Фейна. Щодо сучасних публікацій, то треба відзначити дослідження Є. В. Пчелова, І. С. Семенова та Т. І. Лозаннської. Найближче до запропонованою до розгляду тематики стоїть стаття Х. Шванна [1].

Джерелами для цього дослідження прислужили документи та матеріали іменного Указу, наданого Сенату, що Править «Об учреждении в Таврической губернии колонии из Ангальтских поселенцев», Архіву зовнішньої політики Російської імперії (АВПРИ, Москва), Державного архіву при Раді міністрів АР Крим (ДААРК, Сімферополь), «Общий гербовник дворянских родов Всероссийския империи», «Новороссийский календарь на 1849 год» тощо.

Епізодичні контакти між російським двором та ангальтськими князями зафіксовані ще на початку XVIII століття. Саме тоді була здійснена невдала спроба вирі-

шити питання шлюбу ангальт-дессауського принца-спадкоємця з представницею родини О. Д. найяснішого князя Меншикова – княжною Олександрою [2]. Бундючний російський можновладець вважав таку партію для своєї доньки невігідною та відмовив у сватанні. Можна припустити, що невдалим нареченим був Вільгельм Густав Ангальт-Дессауський (1699–1737) – майбутній прусський генерал-лейтенант та засновник лінії рейхс-графів Ангальтських.

Але найбільш помітно представники ангальтських князів заявили про себе після рішення імператриці Єлизавети I обрати її спадкоємцю великому князю Петру Федоровичу нареченої. Нею стала представниця цербстської гілки ангальтського роду – принцеса Софія Фредерика Августа. (Як загальновідомо, пізніше вона посіла російський престол під іменем імператриці Катерини II). Княгиня Катерина Олексіївна, що перебувала у ранзі нареченої спадкоємця російської держави – Петра Федоровича, вперше відвідала Україну. У той час, наприкінці серпня – вересня 1744 р., вона знаходилася у свиті імператриці Єлизавети I. Разом із нею знаходилася і її мати – Йоганна-Єлизавета (1712–1760) княгиня Ангальт-Цербстська (уроджена Гольштейн-Готторпська) [3].

Сучасний російський історик Є. В. Пчелов доводить, що саме через материнську лінію своєї бабусі Альбетини з дому Баден-Дурлах імператриця Катерина II була споріднена навіть з Рюриковичами. У даному разі мова ведеться про те, що далекою ріднею Йоганни Єлизавети Ангальт-Цербстської «є Данило Галицький, Мстислав Великий, Володимир Мономах, Ярослав Мудрий» [4].

Але, саме із іменем імператриці Катерини II пов'язаний початок активного впливу на визначні та суперечливі події історії України XVIII–XIX століть. Зрозуміло, що підготовка, хід подій та наслідки скасування української автономії, остаточно закріпачення селянства, nobilitація української козачої старшини, знищення Запорозької Січі, приєднання Північного Причорномор'я до Російської імперії вивчені досить докладно і достатньо. Зрозуміло, що на ці важливі політичні, військові та економічні процеси переважно впливала самодержавна воля самої Катерини II. Тому зупинятися безпосередньо на цих добре відомих подіях історії України у даному разі немає сенсу.

Важливо звернути увагу наукової громадськості на ряд інших, менш помітних, але цікавих фактів династичного характеру. Під час приєднання Північного Причорномор'я до Російської імперії в битвах кількох російсько-турецьких війн активну участь приймав генерал-поручик Віктор Амадей принц Ангальт-Бернбург-Шаумбург-Хоймський (1744–1790) – дальній родич імператриці Катерини II. Його добре приймали при дворі, цінувало військове командування, поважали високі сановники. Він відзначився при штурмі Варни (1773 р.) та Очакова (1788 р.); взятті Каушан, Аккермана і Бендер (1789 р.) тощо [Див. докладніше: 5].

Крім того, під час знаменитої подорожі Катерини II через Україну до Криму у 1788 році до її свити, між іншими, перебував ще один далекий родич, що знаходився на російській службі – генерал-ад'ютант Фридрих (Федір Євстафійович) рейхсграф Ангальт (1732–1794). Він якраз був сином князя Вільгельма Густава Ангальт-Дессау від морганатичного шлюбу з донькою купця Йоганною Софією Херре. Генерал Ф. Ангальт був впливовим придворним та президентом вільного економічного

товариства. Довгий час він служив генерал-директором сухопутного шляхетського корпусу. Відомо, що серед вихованців цього навчального закладу опинилося багато представників російської і української військової, політичної та культурної еліти.

Одним з напрямків розвитку російсько-ангальтських династичних відносин було нагородження орденами представників державної еліти обох держав. Тільки вищим орденом Російської імперії – орденом «Св. апостола Андрія Первозваного» були нагороджені у XVIII – на початку XIX ст.: принц-спадкоємець Фридрих Август Ангальт-Цербстський (рідний брат імператриці Катерини II), Фридрих Альбрехт князь-володар Ангальт-Бернбургський, генерал-лейтенант Людвіг принц Ангальт-Бернбургський; генерал-поручик Віктор Амадей принц Ангальт-Бернбург-Шаумбург-Хоймський, Алексіус Фридрих Христіан князь-володар (пізніше герцог) Ангальт-Бернбургський; Хайнрих герцог Ангальт-Кетен-Плесьський; Леопольд IV Фридрих Франц герцог Ангальт-Дессау, генерал-поручик Фридрих рейхс-граф Ангальт [Див. докладніше: 6]. Багато хто з нагороджених був тісно пов'язаний із військовими, політичними та соціально-економічними подіями в Україні.

Як відомо, рідний брат імператриці Катерини II – князь Фридрих Август Ангальт-Цербстський помер у 1793 році бездітним. Останнім представником жіночої частини цієї гілки ангальтської династії залишилася власне Катерина II.

Цікаво, що сама Катерина II особисто склала герб для свого позашлюбного сина Олексія Григоровича Бобринського. Саме до цього гербу імператриця внесла один із найважливіших своїх родових елементів – у срібному полі коронованого та в золотому ошийнику чорного ведмеда, який дерся червоним міським муром [7]. (Зрозуміло, що цей геральдичний елемент був притаманним гербам усіх гілок Ангальтської держави) [8]. Численні нащадки графа О. Г. Бобринського (Смілянська гілка) через вдалі шлюби отримали багаті маєтки в Україні та фундаментально там осіли. Окремі з них залишили помітний слід у розвитку науки, сільськогосподарської, промислової та транспортної інфраструктури країни [9].

Що стосується визнаного та позашлюбного синів імператриці Катерини II (імператор Павло I та граф¹ О. Г. Бобринський). Не викликає сумніву – вони є її нащадками, у тому числі і як уродженої ангальтської принцеси. Зрозуміло, що це стосується і її онуків та правнуків. Довгий час імператори-онуки Олександр I та Микола I навіть утримували під своїм впливом жіночу частину ангальтського аллоїдального спадку Катерини II – князівство Йєвер. Отже, імператори Павло I, Олександр I та Микола I через Катерину II виявляється були династично тісно пов'язані з ангальтським домом Асканіїв по жіночій лінії.

Відомо, що у першій третині XIX століття Ангальтська держава складалася із трьох герцогств: Ангальт-Дессау, Ангальт-Бернбург та Ангальт-Кетен. Правлячий монарх останнього – Фердинанд Фридрих Ангальт-Кетен-Плесьський (1769–1830) встановив тісні зв'язки із російським імператорським двором [Див. докладніше: 10]. Це дозволило йому почати створення колонії на Півдні України та приступити до вирішення нагальних завдань щодо економічного відродження своєї держави.

¹ Важливо, що графський титул брату по матері імператор Павло I пожалував власним Указом від 12 (23) листопада 1796 р, а диплом був виданий 12 (23) лютого 1797 р.

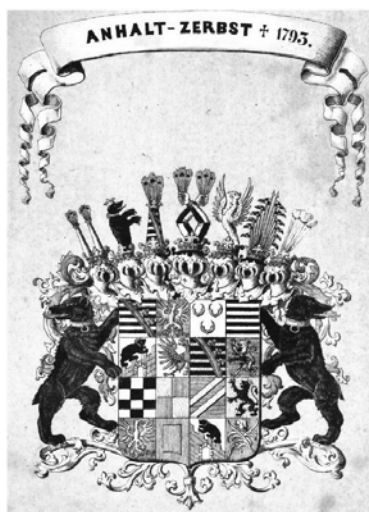
1. Іоанна Єлизавета княгиня Ангальт-Цербстська (1712–1760) (І. М. Бернігерот)

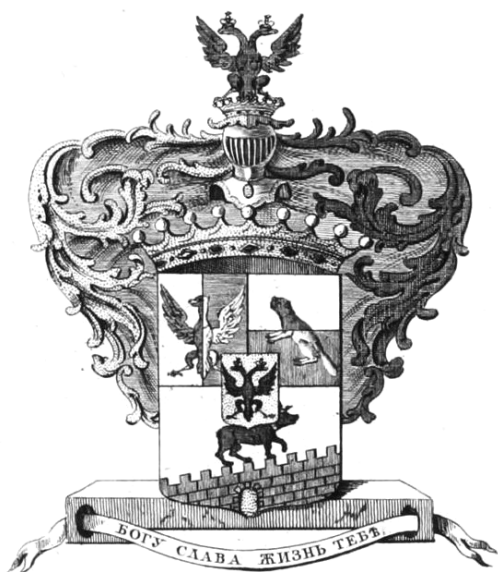
2. Великий князь Павло Петрович (імператор Павло I) (1754–1801) (Л. Бонне)

3. Олексій Григорович Бобринський (1762–1813) (К. Л. Крістенек)

4. Герб князів Ангальт-Цербстських (Siebmacher J., Hefner von O.T. J.Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch in einer neuen vollständig geordneten und reich vermehrten Auflage in Verbindung mit Mehreren. Band: I, heft: 5. – Nürnberg: Bauer und Raspe, 1857)

5. Герб графів Бобринських
(Общий гербовник дворянских родов
Всероссийской империи,
начатый в 1797 году. (Ч. 1))

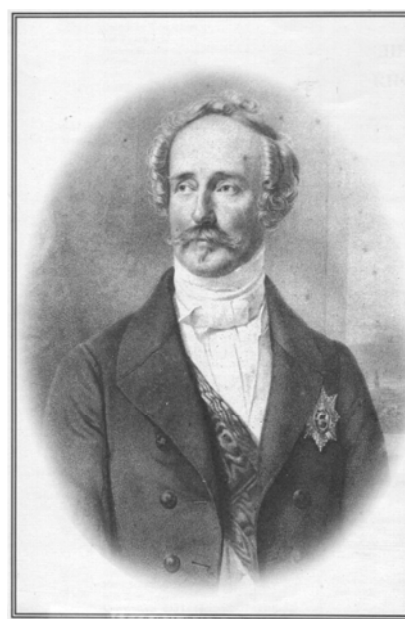

Ferdinand
Herzog von Anhalt-Köthen

6. Фердинанд Фридрих
герцог Ангальт-Кетенський
(1769–1830) (Фр. Болт)

7. Хайнрих герцог Ангальт-Кетенський
(1778–1847) (Фр. Крюгер)

8. Леопольд IV Фридрих Франц
Ангальт-Дессау-Кетенський
(1794–1871) (Г. Фелькерлінг)

Герцог Фердинанд був двічі одруженим. Першого разу він побрався із Луїзою Генріеттою Шлезвіг-Гольштейн-Зондербург-Бекською (1783–1803), яка походила із Східної Пруссії. Вона була на 14 років молодше чоловіка, але, нажаль, вона померла невдовзі після весілля у 1803 році в Плесі.

Другою дружиною Фердинанда 20 травня 1816 року стала графиня Юлія Бранденбурзька (1793–1848). Вона була позашлюбною донькою прусського короля Фридриха Вільгельма II та графини Софії фон Дьонхофф. Графиня Юлія, таким чином, була зведеною сестрою правлячого на той час короля Фридриха Вільгельма III – ініціатора цього шлюбу. (Таким чином, герцог Фердинанд одночасно став родичем російського імператора Миколи I і прусського короля Фридриха Вільгельма III). Графиня (герцогиня) Юлія доводилася зведеною тіткою імператриці Олександрі Федорівні (уродженій Фридеріці Шарлотті Вільгельміні). Сам імператор Микола I, вважався онуком ангальт-цербстської принцеси і, таким чином, був далеким родичем герцога Фердинанда Фридриха Ангальт-Кетен-Плесського.

Свого часу принц Фердинанд Ангальт-Кетен-Плесський був бойовим офіцером, приймав активну участь в боротьбі проти імператора Наполеона Бонапарта. Він зробив вагомий внесок у створення прусського ландверу. Відомо, що князь Фердинанд був кавалером низки бойових нагород Пруського королівства та Австро-Угорської імперії тощо. Отримавши поранення, тоді ще полковник Фердинанд Фридрих пролікувався в госпіталі, а з 13 квітня по 20 жовтня 1805 р. поновлював свої сили в Україні (очевидно австрійській).

Встановленню тісних зв'язків Ангальт-Кетенського герцогства та Російської імперії сприяла, окрім суто династичної, інша важлива причина. Ангальтці традиційно славилися своїми досягненнями в царині тонкорунного вівчарства. Площ же для його екстенсивного розведення в маленькій центральноєвропейській державі бракувало. Крім того, російський споживчий ринок вовни був величезним, але цього товару помітно не вистачало. Сама ж ангальтська держава гостро потребувала збільшення темпів розвитку мериносового вівчарства та суконного виробництва. Цьому перешкодою стало саме об'єктивна причина – обмеженість пасовищних угідь [11].

В результаті активних дипломатичних заходів, 3 березня 1828 року імператор Микола I підписав іменний Указ «Про заснування в Таврійській губернії колонії із Ангальтських поселенців» [12]. З цього часу і аж до остаточного продажу в 1856 році на Півдні України розвивалася ангальтська колонія.

Після смерті бездітного герцога Фердинанда Фридриха ангальт-кетенський престол посів його рідний брат Хайнрих (1778–1847). Дружиною тоді ще ангальт-кетен-плесського князя 18 травня 1819 року стала Августа Фридерика Есперанса Рейсс-Шлейц-Кестрицька (1794–1855) [13].

Зрозуміло, що подружжя поділяли прагнення покійного щодо економічного розвитку ангальтської держави. Тому герцог продовжував приділяти увагу розвитку колонії Асканія-Нова.

Під час однієї із інспекцій високих чиновників з Кетену у 1832 році колонія та навколишні поселення отримали свої офіційні назви. Центральна частина то головний населений пункт став називатися «Асканія-Нова» – на честь давно втраченої частини батьківщини. Графство Асканія вважалось історичним коренем Ангальтсь-

кого княжого дому і тому пам'ять про нього довго трималася та збереглася у титулатурі герцогів.

Низка хуторів та вівчарень отримали назви на честь представників ангальт-кетенської династії: попередньої – Фердинандівка та Юліанівка; правлячої – Генриково та Августово. Інші населенні пункти нарекли Дорнбург та Нієнбург. Окремі ж зберегли свої старі назви – Старий Етап, Новий Етап, Дофіно тощо. Відомо, що герцог Хайнрих був обраний почесним закордонним членом «Імператорського товариства сільського господарства Південної Росії».

Герцог Хайнрих продовжив встановлені братом добрі стосунки із Санкт-Петербурзьким двором та добився започаткування дипломатичних відносин. Очолив місію Карл Християн фон Кюстер, який невдовзі обійняв посаду камергера, радника посольства та повіреного у справах при російському імператорському дворі [14]. Пізніше він одержав ангальтський титул барона, а згодом, з отриманням російського підданства підтверджений державною владою у 1848 році.

Основними напрямками ангальт-кетенської зовнішньополітичної служби в Російській імперії були питання розвитку колонії в Таврійській імперії, вирішення проблеми аллоїдальної власності, привітання та співчуття щодо подій при імператорському дворі та, насамкінець, поточна переписка барона К.Х. Кюстера з російським міністерством іноземних справ [Див. докладніше: 15].

Відомо, що свого часу герцог Хайнрих Ангальт-Кетен-Плесьський був нагороджений російськими орденами «Св. апостола Андрія Первозванного» та «Св. Олександра Невського». У 1837 році 12 червня кавалером великого хреста ангальт-кетенського ордену «Альбрехта Ведмедя» став імператор Микола I [16], який був «безмежно зворушений» такою увагою. У той же день герцог Хайнрих написав імператору Миколі I власноручного листа німецькою мовою, яке було отримане у Санкт-Петербурзі 27 червня 1837 року. В ньому із усією урочистістю та пафосністю сповіщалося про нагородження російського монарха вищим знаком відзнаки – єдиного для усіх Ангальтських держав орденом. Герцог просив прийняти цю нагороду на знак щирої дружби та глибокої поваги [17]. А вже 30 липня 1837 року був укладений проект листа-відповіді герцогу Хайнриху з подякою з приводу нагородження імператора Миколи I орденом «Альбрехта Ведмедя». Він щиро подякував герцога та його родичів-співзасновників ордену – Олександра Карла Ангальт-Бернбургського та Леопольда Фридриха Франца Ангальт-Дессауського [18]. (Крім імператора, ангальтським орденом Альбрехта Ведмедя великого хреста були нагороджені російські вельможні чиновники П. М. найясніший князь Волконський, К. Р. граф фон Нессельроде-Ересгофен, Г. Л. фон Канкрин (пізніше граф), М. С. найясніший князь Воронцов, таврійський губернатор В. І. Пестель, а лицарською ступенем – архіваріус імператорської Санкт-Петербурзької Академії наук та хранитель Імператорського Ермітажу доктор Фридрих Луї Шардіус) [19].

Безсумнівно, активні дипломатичні відносини, взаємні нагородження вищими державними та династичними орденами були викликані, насамперед, взаємними економічними інтересами на Півдні України, де розвивалася ангальтська колонія Асканія-Нова.

Після смерті герцога Хайнриха по договору Ангальт-Кетен увійшов до складу Ангальт-Дессау. Правити об'єднаним державним утворенням довелося герцогу Леопольду IV Фридриху Ангальт-Дессауському (1794–1871). Цей герцог був достатньо тісно пов'язаний із російським імператорським домом. Без сумніву і він був далеким родичем імператора Миколи I. Тепер родинність генеалогічно розраховувалася через іншу, власне дессауську лінію. Герцог Леопольд IV Фридрих був кавалером кількох російських орденів: «Св. апостола Андрія Первозванного», «Св. Олександра Невського» та російсько-польського «Білого Орла» [20].

Дружиною герцога Леопольда IV Фридриха 18 квітня 1818 року стала Фредерика Луїза Вільгельміна Амалія (1796–1850) [21]. Герцогиня була кавалерственою дамою великого хреста імператорського ордену «Св. великомучениці Катерини» [22].

Цей шлюб був щасливим. В ньому народилися: син – принц-спадкоємець Леопольд Фридрих Франц Микола (1831) та доньки Фридерика Амалія Агнеса (1824) та Марія Анна (1837) [23].

У 1848 році був створений загальний ландтаг для двох ангальтських герцогств, які, однак, мали ще свої окремі ландтаги. Угодою від 1 січня 1853 року Кетен було остаточно з'єднано із Дессау. Крім власне ангальт-кетенських земель об'єднаному герцогству належали маєтки в Саксонії, Східній Пруссії та Росії [24].

19 серпня 1863 року без спадкоємців помер герцог Олександр Карл Ангальт-Бернбургський. Ангальт-Дессауська лінія тепер отримала в управління і Бернбургські володіння в силу договору про спадщину 1665 року. Таким чином, усі ангальтські землі були знову об'єднані в кордонах єдиного Ангальтського герцогства, яке управлялося представником єдиної дессауської династичної лінії.

Під керівництвом адміністрації ангальт-дессауського кабінету колонія Асканія-Нова знаходилася до 1856 року. І до цього часу герцог Леопольд IV Фридрих, як і його попередник, вважався закордонним членом «Імператорського товариства сільського господарства Південної Росії» [25].

6 жовтня 1856 року у Сімферопольській судовій Палаті затверджений договір купівлі-продажу [26]. Колонію та її землі придбав відомий вівчар та «пастуший князь» («nomadenfürst») Фридрих Фейн. Ангальтська нерухомість в Таврії була оцінена в сумі 113.120 талярів, а 50.608 голів худоби у 331.987 талярів. Проданих тварин було: 49.123 овець, 297 кіз, 640 коней та 549 голів худоби. Усього угода оцінювалася у сумі 525.000 талярів [27], або 300.000 рублів сріблом [28].

Після продажу Асканії-Нова активні династичні, дипломатичні, економічні стосунки Ангальтського герцогства та Російської імперії поступово стихали. Однак, із другої половини XVIII і до другої половини XIX століття такі відносини існували і активно розвивалися. Без сумніву, вони справили певний вплив на процеси приєднання, освоєння та розвитку Півдня України. Цьому, зрозуміло, сприяли і династичні зв'язки між ангальтським і російським правлячими домами.

Список використаних джерел та літератури

1. Шван Х. К. Вклад представителей ангальтских княжеств в развитие России в 1763–1856 гг. // Немцы в Санкт-Петербурге : биографический аспект, XVIII – XX вв. / Музей антропологии и этнографии им. Петра Великого (Кунсткамера) РАН; [отв. ред. : Т. А. Шрадер]. – СПб., 2009. – Вып. 5. – С. 113–127.
2. Бангыш-Каменский Д. Н. Биографии российских генералиссимусов и генерал-фельдмаршалов / Д. Н. Бангыш-Каменский. – СПб.: Тип. Третьего департамента МГИ, 1840. – Ч. 1. – С. 102.

3. Васильчиков А. А. Семейство Разумовских / А. А. Васильчиков. – Том 1. – СПб: Тип. М. М. Стасюлевича, 1880. – С. 49–53; Бильбасов В. А. История Екатерины Второй / В. А. Бильбасов. – Берлин : Фридрих Готтгейнер, 1900. – Т. 1. – С. 140–144.
4. Пчелов Е. В. Восходящая родословная Екатерины II / Е. В. Пчелов // Международная конференция «Екатерина Великая: эпоха российской истории»: Тезисы докладов. Санкт-Петербург, 26–29 авг. 1996 г. / Отв. редакторы Т. В. Артемьева, М. И. Микешин. – СПб. : СПбНЦ, 1996. – С. 156; Пчелов Е. В. Генеалогия Екатерины Великой / Е. В. Пчелов // Философский век/: альманах Екатерина II и её время: Современный взгляд / отв. ред. Т. В. Артемьева, М. И. Микешин. – СПб., 1999. – Вып. 11. – С. 132–133.
5. Ганкевич В. Ю. Генерал-поручик Виктор Амадей Ангальт-Бернбург-Шаумбург-Хойм: (призабута біографія генерала катерининської доби) / В. Ю. Ганкевич // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Исторические науки». – Т. 24 (63). – № 1. – С. 3–22.
6. Ганкевич В. Ю. Российские кавалеры ангальтского ордена Альбрехта Медведя / В. Ю. Ганкевич // Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту. Вип. 87. – № 8. – Чернігів, 2011. – С. 70.
7. Общий гербовник дворянских родов Всероссийской империи. – СПб., 1797. – Ч. 1. – С. 27–28. Офіційний опис гербу мовою оригіналу: «Щит разделяется поперечною посреди чертою, а верх сего щита паки разделен на две части; в средоточии положен малый щит, изображающий на золоте двуглавого черного орла, увенчанного коронами. В верхней правой части щита, различенной в продоль на серебро и голубой цвет, виден воспаряющий орел, который переменяется на серебре в голубой цвет, а на оном в серебро; в левом верхнем поле, разделенном же пополам в поперег, в верху серебром, а внизу красным цветом, восходит бобр с левого нижнего угла к правому верхнему косвенно, и преобразуется на серебре в красный цвет, а на красном в серебро; в третьей нижней части на подошве щита видна в серебряном поле красная городовая стена несколько вкось к левой стороне простирающаяся, на которой является идущий медведь в золотой короне и с таковым же ошейником. Щит увенчан обыкновенною графскою короною с турнирным на оной поставленным шлемом, графам свойственным, который покрыт наметом с правой стороны золотым, а с левой черным, подложен весь голубым. Поверхность сих утварей украшена короною и на оной стоящим государственным Российским гербом, увенчанным двумя на орлиных главах коронами; все сие заключается надписанием: *Богу слава, жизнь тебе*».
8. Siebmacher J., Hefner von O. T. J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch in einer neuen vollständig geordneten und reich vermehrten Auflage in Verbindung mit Mehreren. Band : I, heft : 5. – Nürnberg : Bauer und Raspe, 1857. – S. 42–44, Taf. 91–98.
9. Лазанська Т. І. Бобринські / Т. І. Лазанська // Енциклопедія історії України. – К. : Наукова думка, 2003. – Т. 1 : А–В. – С. 307–308.
10. Ганкевич В. Ю. Правлячий герцог Фердинанд Фридрих Ангальт-Кетен-Плесський – засновник колонії Асканія-Нова / В. Ю. Ганкевич // Ученые записки Таврического нац. ун-та им. В. И. Вернадского. Серия «Исторические науки». – Т. 24 (63), № 2. – С. 31–45.
11. АВПРИ. – Ф. 133. – Оп. 469, 1841. – Д. 6 Anhalt-Cöethen (Duc) R.E. – Л. 6–7 (об.).
12. II ПСЗ, т. 3, 1828, № 1841.
13. Hawkins F. V. Germany; the spirit of her History, Literature, Social condition, and National economy; illustrated by reference to her physical, moral, and political statistics / F. V. Hawkins. – London : John Parker, M.DCCC.XXXVIII [1838]. – P. 444; Семенов И. С. Христианские династии Европы. Династии, сохранившие статус владетельных. Генеалогический справочник / И. С. Семенов. – М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2002. – С. 47.
14. АВПРИ. – Ф. 133. – Оп. 469, 1835. – Д. 7 Anhalt-Cöethen (Duc) R.E. – Л. 2.
15. Ганкевич В. Ю. Архивные дела АВПРИ об Ангальт-Кетенско-Российских дипломатических отношениях / В. Ю. Ганкевич // Питання німецької історії [Текст] : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : вид-во ДНУ, 2011. – С. 304–308
16. Relhert J. F. Staats und Adreß Handbuch für die Herzogthümer Anhalt-Dessau und Anhalt-Köthen / J. F. Relhert. – Dessau : Moriß Raß-Aue'she Buchhandlung, 1851. – S. 10.
17. АВПРИ. – Ф. 133. – Оп. 469, 1837. – Оп. 4 Anhalt-Cöethen (Duc d') R.E. – Д. 2–2 (об.).
18. АВПРИ. – Ф. 133. – Оп. 469, 1837. – Д. 4 Anhalt-Cöethen (Duc d') R.E. – Л. 1, 5.
19. Relhert J. F. Staats und Adreß Handbuch für die Herzogthümer Anhalt-Dessau und Anhalt-Köthen / J. F. Relhert. – Dessau : Moriß Raß-Aue'she Buchhandlung, 1851. – S. 10, 13, 19.
20. Relhert J. F. Staats und Adreß Handbuch für die Herzogthümrt Anhalt-Dessau und Anhalt-Köthen / J. F. Relhert. – Dessau : Moriß Raß-Aue'she Buchhandlung, 1851. – S. 1.

21. Семенов И. С. Христианские династии Европы. Династии, сохранившие статус владетельных. Генеалогический справочник / И. С. Семенов. – М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2002. – С. 42.
22. Relhert J. F. Staats und Adreß Handbuch für die Herzogthümrt Anhalt-Dessau und Anhalt-Köthen / J. F. Relhert. – Dessau : Moriß Raß-Aue'she Buchhandlung, 1851. – S. 2.
23. Relhert J. F. Staats und Adreß Handbuch für die Herzogthümrt Anhalt-Dessau und Anhalt-Köthen / J. F. Relhert. – Dessau : Moriß Raß-Aue'she Buchhandlung, 1851. – S. 2–3.
24. Anhalt// The Statesman's year-book a statistical, genealogical, and historical account of the states and sovereigns of the civilised world for the year 1866. – London ; Cambridge : Mac Millan and C^o, 1866. – P. 188.
25. Новороссийский календарь на 1849 год / Ришельевский лицей. – Одесса, 1848. – С. 317.
26. Фальц-Фейн В. Э. Аскания-Нова / В. Э. Фальц-Фейн. – К. : Аграрная наука, 1997. – С. 40–42 ; ДААРК. – Ф. 14. – Оп. 1. – Спр. 1731 «О вводе во владение колониста Федора Иванова Фейна» (28.02.1857).
27. Козлов П. Аскания-Нова в ея прошлом и настоящем. История Ангальтской колонии в Южной России / П. Козлов // Русская старина. – 1914. – № 5. – С. 371 ; Фальц-Фейн В. Э. Аскания-Нова / В. Э. Фальц-Фейн. – К. : Аграрная наука, 1997. – С. 42.
28. ДААРК, ф. 14, оп. 1, спр. 1731 «О вводе во владение колониста Федора Иванова Фейна» (28.02.1857), арк. 10 (зв.).

Ганкевич В. Ю. Влияние ангальтско-российских династических связей на историю Украины: (к 800-летию Ангальтской государственности) / В. Ю. Ганкевич // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Исторические науки». – 2012. – Т. 25 (64), № 2. – С. 86–95.

Статья посвящена многолетним династическим связям правящих домов Ангальта (Аскании) и России (Романовы). Проанализированы источники и литература по теме. Основное внимание уделяется времени с XVIII до первой половины XIX века. Помимо чисто династического сюжета, рассматриваются вопросы взаимного межгосударственного награждения монархов и сановников, установления дипломатических отношений, влияния этих связей на военное и социально-экономическое развитие Украины. С этой тематикой связана история создания и развития ангальтской колонии в Таврической губернии, которая позже стала всемирно известным заповедником Аскания-Нова.

Ключевые слова: Аскания-Нова, Ангальт.

Gankievicz W. The influence of Anhalt-Russian dynastic connections on the history of Ukraine (to the 800th anniversary of Anhalt statehood) / W. Gankievicz // Scientific Notes of Taurida V. I. Vernadsky National University. – Series: Historical Science. – 2012. – Vol. 25 (64), No 2. – P. 86–95.

The article is devoted to the long-term dynastic relations of ruling houses of Anhalt (Askania) and Russia (Romanov). The sources and literature on the topic have been analyzed. The author focuses on the period from the XVIII to the first half of the XIX century. Mother of Catherine II – Johanna Elizabeth Duchess of Anhalt-Zerbst was a distant relative of the Rurik dynasty. Emperor Paul I, Alexander I, Nicholas I and Count Alexei Bobrinsky – descendants of Princess Sophia of Anhalt-Zerbst (Catherine II). She was flag A. Bobrinsky. It was placed clan emblem – black bear. Duke Friedrich Ferdinand of Anhalt-Köthen was a relative of the emperors of Russia. His wife Julia, Countess von Brandenburg was the aunt of the Prussian Princess Friederike Charlotte Wilhelmina. (Later, the princess became the wife of Nicholas I). Apart from the purely dynastic story, the issues of mutual inter-state ceremonies of monarchs and dignitaries, the establishment of diplomatic relations, the impact of these relations on the military and social-economic development of Ukraine are studied. Holders of the Russian «Order of Saint Andrew» became Anhalt dukes, princes and counts. Cavaliers Anhalt «Order Albrecht Bear» became Emperor Nicholas I, his ministers and governors. This subject is related to the history and development of the Anhalt colony in Taurida province, which later became the world-famous Askania-Nova nature reserve.

Keywords: Askania-Nova, Anhalt.

Поступила в редакцию 01.11.2012 г.